

LECIONO 15

Gramatiko

Komplikaj (kompleksaj) tempoformoj de verboj.

Сложные времена глаголов образуются с помощью временных форм вспомогательного глагола **esti**, который теряет в этом случае своё собственное значение, и причастия основного глагола настоящего, прошедшего или будущего времени в действительном или страдательном залоге. Девять сложных форм выражают одновременность, предшествование или последовательность действия, в основном, в письменной речи. Все сложные времена «отягощают» предложения, поэтому их редко используют, за исключением необходимых форм прошедшего и будущего времени совершенного вида. Рассмотрим сложные времена на примере рассказа.

En teatro

Mia amiko invitis min al teatro, kie li aktoras. Sabate li devas ĉefroli *Princon* en nova spektaklo. Mi nepre iros al teatro.

Sabate mi iros al teatro. Kion mi vidos?

Komence mi vidos, ke mia amiko *estos ludonta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estos ludota* de mia amiko

Poste mi vidos, ke mia amiko *estos ludanta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estos ludata* de mia amiko.

Fine mi vidos, ke mia amiko *estos ludinta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estos ludita* de mia amiko.

Nun mi estas en teatro Kion mi vidas?

Komence mi vidas, ke mia amiko *estas ludonta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estas ludota* de mia amiko.

Poste mi vidas, ke mia amiko *estas ludanta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estas ludata* de mia amiko.

Fine mi vidas, ke mia amiko *estas ludinta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estas ludita* de mia amiko.

Spektaklo finiĝis. Mi forlasis teatron. Kion mi vidis?

Komence mi vidis, ke mia amiko *estis ludonta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estis ludota* de mia amiko.

Poste mi vidis, ke mia amiko *estis ludanta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estis ludata* de mia amiko.

Fine mi vidis, ke mia amiko *estis ludinta* la ĉefrolon, kaj la ĉefrolo *estis ludita* de mia amiko.

Se mi *estus havinta* talenton, mi ankaŭ *estus ludinta* en teatro. Tamen mi restis tre kontenta pri la *vidita* spektaklo.

Taskoj

I. Tralegu la tekston «La heroa hundo Klajd» kaj diru, je kies nomo ĝi estas rakontata.

La heroa hundo Klajd

Nur du pensoj akompanis min dum la flugo. Unue, mi pensis, ke en tia situacio mi devas firme teni la rimenon por ne fali. Por resti kun Miĉjo. Kaj due, mi pensis, ni estas trompitaĵ! Tiu «profesoro», senĉese babilanta pri vendoj... Tiu kataĉo! R-r-r! Mi formordos ĝian voston! Mi havas r-r-raĵton! Kaj oĉjo Boĉjo! Li estis dungita por gardi Miĉjon. Tio estas lia ofico. Sed fakte li senhonte forkuris! R-r-r!

Ni flugis super ebenoj-kampoj, super montoj kaj riveroj. Ventego blovis en miajn orelojn. Freneza ventego! Subite mi eksentis, ke mi glitas malsupren. Tiu fiulo-profesoro elŝovis la kapon kaj kriis: «Pli akurate! Atentu! Ne difektu la beston!» Kaj efektive, ni estis mole metitaj en iun freŝe fositan kavon. Kompatinda Miĉjo ne povis elsalti de tie. Do, mi decidis militi sola. Ja mi devis savi mian amikon! Mi lekis ĝian rostron, saltis sur ĝian dorson kaj de tie sur la herbon.

Ĉirkaŭ mi estis densa arbaro. Super mi pendis laflugmaŝino. Laŭ ŝnura ŝtuparo estis descendantaj tiuj «Graf» kaj «doktoro». Mi ne povis min deteni. Mi saltis kaj mordis voston de la kataĉo. «Mia-aŭ» – naŭze ekjelpis ĝi. «Kaptu la hundon!» Du aŭ tri viroj en maskoj ĵetis sin al mi, sed mi jam estis forkuranta inter arbojn. Mi transkuris cirkle kaj revenis en arbustojn por aŭdi ĉion. Mi aŭdis voĉon de la «doktoro»: «Fiuloj! Vi ne kaptis la hundon! Tamen ĝi nenion malhelpos. Ni estas ĉe la ŝtata limo. Ĉi tie ni ŝargos petrolon por la helikoptero kaj nokte ni estos flugontaj trans la maron».

Jen kion intencis fari la aĉuloj! Mi kuris for, longe-longe tra la arbaro. Mi estis malsata kaj soifa. Sed mi kuris. Finfine mi estis vidinta herbejon, kie estis multaj ĉevaloj kaj bovinoj. Flanke sidis paŝtisto, aŭskultanta radion.

ĉevaloj kaj bovinoj sur herbejo

«Krimuloj ŝtelis la mamutidon Miĉjon! – anoncis la radio. – Kun ĝi estas ŝtelita la hundo Klajd – nigra, vila, granda. La krimuloj direktis sin al sud-okcidento. Ĉiuj civitanoj estas petataj helpi la serĉadon!»

Mi proksimiĝis al la patisto kaj tuŝis lian brakon.

– Klajd? – ekkriis li, kaj mi lekis lian vangon.

II. Difinu signifon de la sekvaj vortoj kaj faru la frazojn kun ili: akompani, akurate, anonci, difekti, efektive, fakto, masko, ofico, situacio.

III. Trovu en la legita teksto la frazojn, kiuj montras rilaton de Klajd al fiherooj kaj iliaj agoj.

IV. Kompilu 10 frazojn sekvante la enhavon de la teksto kaj korekte ligante la partojn A, B, C, D kaj E.

A	B	C	D	E
Mi Oĉjo Boĉjo Ni Graf kaj «doktoro» Hundo Klajd Ĉiuj civitanoj	estas	descendantaj flugontaj ŝtelita metitaj trompita vidinta malsata kaj soifa petataj forkuranta dungita	en kun laŭ por trans inter	herbejon la maron arboj ĝi ŝtuparo helpi la serĉadon fositan kavon gardi Miĉjon

V. Traduku en Esperanton.

В этой ситуации Клайд должен был не упасть, чтобы остаться с Мишей. Они – обмануты. Клайд намеревался откусить хвост этому противному коту. Дядюшка Боря не охранял Мишу. Бешеный ветер дул в уши. Их мягко и плавно поместили в какую-то свежевыврытую яму, откуда Миша не мог бы выбраться. Клайд решил спасти Мишу. Клайд лизнул хобот своего друга и прыгнул на траву. Над густым лесом висел вертолёт. По верёвочной лестнице спускался Граф, хвост которого укусил Клайд. Мужчины в масках бросились к собаке, но Клайд уже убежал в лес. «Доктор» намеревался ночью улететь на вертолете за море. По радио объявили поиск мамонтёнка Миши и большой лохматой собаки Клайда.

VI. El kiom da partoj konsistas la teksto? Titoligu kaj resumu kurte ĉiun parton.

VII. Faru frazojn laŭ la modeloj en kursivo:

Modelo: Dum trejnado sportisto laciĝas. Trejnante, sportisto laciĝas.

Dum dormo homo ripozas. Dum festo ĉiuj dancas. Dum veturo pasaĝero legas.

Modelo: Sportisto dum trejnado laciĝas. Trejnanta sportisto laciĝas.

Turisto dum ekskurso vizitas muzeon. Amiko dum parolo rakontas anekdoton.

Modelo: Dum vizito al kuracisto vi nervoziĝas. Vizitante kuraciston vi nervoziĝas.

Dum rigardo de spektaklo oni ĝuas. Dum studo de Esperanto homoj ne haltas.

Modelo: Mastrino dum preparo de manĝo malsatas. Mastrino preparanta manĝon malsatas.

Maljuna ŝuisto dum riparo de botoj laciĝas. Raketo dum flugo forbrulas.

Modelo: Post danco mi ripozas. Dancinte mi ripozas.

Post edziĝo li pli feliĉas. Post ferio mi laboras. Post sunbruniĝo gejunuloj naĝas.

Modelo: *Virino post danco ripozas. Dancinta virino ripozas.*

Paŭlo post edziĝo feliĉas. Inĝeniero post ferio laboras. Junulo post sunbruniĝo naĝas.

Modelo: *Antaŭ studo Maja aĉetas lernolibron. Studonte Maja aĉetas lernolibron.*

Antaŭ konkuro sportisto trejnas. Antaŭ vojaĝo turisto aĉetas trajnbileton.

Modelo: *Antaŭ invito de gastoj ŝi ordigas ĉambron. Invitonte gastojn ŝi ordigas ĉambron.*

Antaŭ trapaso de ekzameno studento prepariĝas. Antaŭ manĝi fruktojn ni lavas ilin.

Modelo: *Ĉefo antaŭ komenco de kunveno telefonas. Ĉefo komenonta kunvenon telefonas.*

Sekretariino antaŭ tajpi tekston legas ĝin. Homo antaŭ fari ion pripensas rezulton.

VIII. Legu subajn frazojn. Traduku ilin kaj klarigu uzon de komplikaj tempoformoj de verboj.

La kampo estis kovrita per densa arbustaro. Kaj, kvazaŭ nenio estus okazinta, li daŭrigis la vojon. La besto estas rigardanta min rekte en la okulojn. La grandegaj arboj estis interplektitaj per longaj branĉoj. Kiam ni rikoltos ĉi-fruktojn, ni estos ĝuantaj veran delikataĵon. Estu konvinkita, ke mi plenumos vian peton. La novaĵo estis alvenanta antaŭ nia apero. Se ŝi estus povinta sendi kelkvortan saluton, ŝi nepre tion farus. Mi ne povis paroli, la gorgo estis premita de emocio. Li baldaŭ estas forlasonta la geamikojn. Nun la truo de ilia ŝipo estis riparita. Post sukcesa ĉasado, la turistoj estos provizitaj minimume por kelkaj tagoj. Verŝajne, niaurbaj eksterlandaj gastoj estos loĝontaj en kvinstela hotelo.

IX. Transformante la subajn frazojn:

1) *uzu aktivajn adjektivojn participajn.*

La sonorilo sonis, ĝuste kiam mi *eniradis* en la klason. Li ricevos premion, kiam li *finos* sian laboron. Dum gastoj dancis, *ekpaneis* magnetofono. Kiam la ĝusta tempo *venos*, tiam ili ekagos. Morgaŭ la junulino *studos* la tutan tagon. Viaj okuloj *esploradas* la maron, sur kiu malproksime videblas ŝipeto. Se ni pliproksimiĝus al lignofajro, ni riskus bruligi niajn vestojn.

2) *uzu pasivajn adjektivojn participajn.*

Kiam oni satas, oni ne *bezonas* manĝon. Kie ajn li koncertis, oni *aplaŭdis* lian majstrecon. Dum ni ripozis, oni *kuiris* vespermanĝon. Mi eklegis, post kiam mi *skribis* leteron. Blovegis vento kaj ĝi *rompis* multajn arbojn. Baldaŭ al zooĝardeno oni *venigos* novan loĝanton – afrikan papagon. Ĉi tie oni *parolas* Esperanton.

X. Kompletigu la sekvajn frazojn uzante participajn adverbojn

1) *aktivajn:* Traleginte la revuon, ... Malfermante la pordon, ... Vojaĝonte al Brazilo, ...

2) *pasivajn:* Inspirite de nova ideo, ... Serĉate ĉie, ... Dirite «jes», ...

XI. Traduku la esprimojn kaj kompilu frazojn kun kelkaj el ili:

широкие планы, широкая юбка, широкая публика, жить на широкую ногу, в широком смысле слова, в широком масштабе, в широких размерах, широковещание.

XII. *Tralegu fragmenton el la libro «Kumeŭaŭa, la filo de la ĝangalo» de jugoslavia aŭtoro T. Sekelj.*

Kumeŭaŭa, la filo de la ĝangalo

Ni estis revenantaj al la bivako, padelante kontraŭ la riverfluo... Post unuhora padelado ni atingis la ŝipeton kiu nun, je nia surprizo, troviĝis tre proksime al la riverbordo, kaj kun sia plej granda parto ekster la akvo. Do, la riparlaboroj estis progresantaj

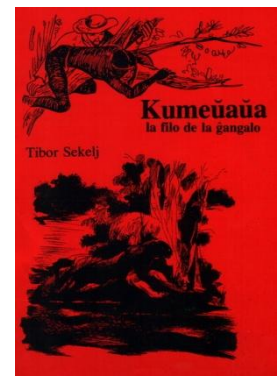
– La tagmanĝo estas preta! – ekkriis post iom da tempo unu el la sinjorinoj. Kvazaŭ sekvante nerezisteblan odoron, subite ĉiuj forlasis la laboron, kune kun la ŝipestro, kaj alkuris al la fajrujo, de kie allogaodoro de rostaĵo etendiĝis.

La testudovoj kaj la dazipviando estis bone distribuitaj, dum la birdoj restis por esti manĝataj vespere.

La viando de la dazipo estis blanka kaj mola. Malgraŭ tio, ke neniu el ni estis manĝinta ĝin antaŭe, ĉiuj trovis ĝin bongusta.

Posttagmeze ni daŭrigis la laborojn pri la eltiro de la ŝipo. Kiam la pruo jam estis tre alte levita, ni ligis la ŝnuregon al la poŭpo pot certigi la ekvilibron de la ŝipo.

Je vesperiĝo ankaŭ tiu laboro estis finita. Nun ni povis klare vidi la lokon, kie la subakva trunko estis penetrinta en la flankon de la ŝipeto. Nur du tabuloj estis frakasitaj. La ŝipestro asertis ke la tuto estos facile riparebla dum la sekvanta mateno. Tiel verŝajne ni la sekvantan posttagmezon povos ekveturi...

libro de T. Sekelj

1. *Trovu en la fragmento la participajn vortojn kaj klarigu iliajn formojn.*

2. *Respondu al la demandoj.*

En kiu parto de la mondo, laŭ via opinio, okazas la eventoj de la fragmento? Per kio revenis la herooj al la bivako? Kio surprizis ilin? Kial ĉiuj subite forlasis la laboron? Kio estis preparita por la tagmanĝo? Kiun laboron daŭrigis la herooj posttagmeze? Kiam ĝi estis finita? Kio okazis al la ŝipeto? Kion asertis la ŝipestro?

3. *Rakontu pri viaj aventuraj vojaĝoj laŭ jena plano.*

Zorgoplena prepariĝo al la turista marŝo (tra arbaro, montaro ktp.).

Konsisto de la grupo kaj celo de la marŝo.

Komenco de la (perpieda, perbicikla, pertrajna ktp.) marŝo.

Apero de io surpriza.

Reago de la grupanoj al la neatentita situacio.

Solvo de la survojaj problemoj.

Atingo de la celo.

Feliĉa reveno hejmen.

XIII. Enmetu anstataŭ punktoj sence konvenajn verbojn: mordi, soifi, trompi, fosi, gliti, ĉesi, babili, dungi, paŝti.

1. Mi ne ...as vin, mi diras la veron. 2. Bojanta hundo ne ...as. 3. Dum varmega tago infanoj ...is kaj petis akvon. 4. Vintre, kiam frostas kaj estas glacio sur trotuaroj, ekzistas danĝero ... kaj fali. 5. Direktoro de l' entrepreno intencas ... seriozan laboreman junulon. 6. Pro malsaniĝo homo ... is fumi. Antaŭe li fumis multajn jarojn. 7. Renkontiĝante sur la placo dum foira tago virinoj ŝatas longe ... . 8. Antaŭ ol ion planti, necesas ... la teron. 9. En infanaĝo li ...is ĉevalojn en ĉirkaŭaĵoj de sia vilaĝo.

XIV. Tralegu kaj ellernu proverbojn. Ĉu ekzistas iliaj analogoj en via nacia lingvo?

Dronanto domon proponis, savito eĉ brikon ne donis.

Al fiŝ' kuirita jam akvo ne helpas.

Ne ĉio brilanta estas diamanto.

XV. Ni kantu «Ni vojaĝas», E-teksto de V. Ŝilas.

1. Voĉlegu la tekston de la kanto kaj traduku ĝin helpe de vortaro.

2. Diru, kien, kielmaniere kaj kiucele vojaĝas gaja kompanio?

Gaje

Ni vo - ja - ĝas, ni ser - ĉas ĝoj - on,
mal - pro - ksi - mo lo - gas nin. Lon - gan, lon - gan ni
fa - ris voj - on - ne vi - deb - las ĝi - a fin'. (fin', fin', fin'.)
Lon - gan, lon - gan ni fa - ris voj - on
ne vi - deb - las ĝi - a fin'. ĉi - am re - me - mo - ros ĝin.

Ni vojaĝas, ni serĉas ĝojon,
Malproksimo logas nin.
Longan, longan ni faris vojon,
Ne videblas ĝia fin' (fin', fin', fin').
Longan, longan ni faris vojon,
Ne videblas ĝia fin'.

Bonaj ŝuoj kaj perpiede
Atingeblas terpolus'.
Kiam paŝi fariĝas tede,
Taŭgas samdirekta bus' (bus', bus', bus').
Kiam paŝi fariĝas tede,
Taŭgas samdirekta bus'.

Mankas tempo, do, ploru mono,
Radoj frapas pro enu'.
Ni veturas en vagono,
Trajna bru' kaj tiel plu (plu, plu, plu).
Ni veturas en vagono,
Trajna bru' kaj tiel plu.

Urboj preter fenestroj kuras,
Kantas gaja kompani'.
Vi komprenis, ke ni veturas
Al tendaro tiu ĉi (ĉi, ĉi, ĉi).
Vi komprenis, ke ni veturas
Al tendaro tiu ĉi.

Ni vojaĝis, ni trovis ĝojon,
Ĉar ni serĉis kun obstin'.
Kiu estis tendare fojon,
Ĉiam rememoros ĝin (ĝin, ĝin, ĝin).
Kiu estis tendare fojon,
Ĉiam rememoros ĝin.

Ŝlosiloj al la taskoj

Tasko IX

1) La sonorilo sonis, ĝuste kiam mi estis enirinta en la klason. Li ricevos premion, kiam li estos fininta sian laboron. Dum gastoj dancis, magnetofono estis ekpaneinta. Kiam la ĝusta tempo estos venonta, tiam ili ekagos. Morgaŭ la junulino estos studonta la tutan tagon. Viaj okuloj estas esplorantaj la maron, sur kiu malproksime videblas ŝipeto. Se ni estus pliproksimiĝintaj al lignofajro, ni riskus bruligi niajn vestojn.

2) Kiam oni satas, manĝo ne estas bezonata. Kie ajn li koncertis, lia majstreco estis aplaŭdata. Dum ni ripozis, vespermanĝo estis kuirita. Mi eklegis, post kiam letero estis skribita. Blovegis vento kaj multaj arboj estis rompita. Baldaŭ al zooĝardeno estos venigota nova loĝanto – afrika papago. Ĉi tie Esperanto estas parolata.

Tasko XI

широкие планы – grandaj (vastaj) planoj, широкая юбка – loza ĵuro, широкая публика – vasta publiko, жить на широкую ногу – vivi lukse, в широком смысле слова – en larĝa senco de la vorto, в широком масштабе – en larĝa skalo, в широких размерах – en granda dimensio, широковещание – disaŭdigo, широкоплечий – larĝaŝultra

Tasko XIII

1. Mi ne trompas vin, mi diras la veron. 2. Bojanta hundo ne mordas. 3. Dum varmega tago infanoj soifis kaj petis akvon. 4. Vintre, kiam frostas, kaj estas glacio sur trotuaroj, ekzistas danĝero gliti kaj fali. 5. Direktoro de l'entrepreno intencas dungi seriozan laboreman junulon. 6. Pro malsaniĝo homo ĉesis fumi. Antaŭe li fumis multajn jarojn. 7. Renkontiĝante sur la placo dum foira tago virinoj ŝatas longe babili. 8. Antaŭ ol ion planti, necesas fosi la teron. 9. En infanaĝo li paŝtis ĉevalojn en ĉirkaŭaĵoj de sia vilaĝo.